

МОЖЛИВОСТІ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА КЛІНІЧНІЙ КАФЕДРІ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Ткаченко Л.А.

Полтавський державний медичний університет

Висвітлено наявні можливості змішаної та дистанційної форм навчання з погляду клінічної кафедри медичного закладу вищої освіти.

Ключові слова: змішана форма навчання, дистанційне навчання, клінічна кафедра.

The article highlights the existing possibilities of mixed and remote forms of education from the point of view of the clinical department of a higher medical institution.

Keywords: mixed form of education, distance learning, clinical department.

Тривалий час викладачі медичних ЗВО стверджували про неможливість заочного навчання в медицині, тим більше – онлайн-навчання. Але криза, пов'язана з COVID-19 і воєнним станом на території нашої держави, ставить під питання це твердження й показує навчальним закладам, що інтеграція змішаного й дистанційного навчання в навчальний процес неминуча.

У багатьох провідних закладах світу змішане/дистанційне навчання існує багато років і є досить ефективним. Слід зазначити, що ми наразі не розглядаємо питання повної заміни традиційних освітніх технологій новими. Мова йде про можливість застосування дистанційних технологій у окремих розділах, при вивченні теоретичних питань, при виконанні самостійної роботи студентів, коли немає потреби перебувати безпосередньо в навчальних аудиторіях [1].

Мета статті – виявити і проаналізувати актуальність можливостей і особливостей позитивних і негативних рис змішаного/дистанційного навчання в умовах карантину й воєнного стану, розвиток перспектив і виявлення основних проблем у закладах вищої медичної освіти України, особливо щодо навчання на клінічних кафедрах.

Історично дистанційне навчання бере початок із 1840 року, коли Ісаак Пітман запропонував навчання через поштовий зв'язок для студентів Англії. На той час успіху воно не мало і почало інтенсивно розвиватися в Європі й Америці вже в 70-і роки. В Україні дистанційна форма освіти запроваджується з 2000 року і регулюється Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні та Положенням про дистанційну освіту МОН України, яке було затверджено наказом № 40 Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 р. Саме в цьому документі наведено визначення поняття «дистанційне навчання»: це індивідуалізований процес передавання й засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно комунікаційних технологій [2]. Тобто, дистанційне навчання є педагогічною технологією організації освітнього процесу, що характеризується самостійністю й особистою відповідальністю людини за вибір програми дистанційної освіти, якість і термін її проходження, особливостями стратегії взаємодії майбутнього фахівця з носіями і джерелами нових для нього знань.

Починаючи з 2020 року, ми були вимушені перейти переважно на змішану форму навчання, що, звісно, нагадує дистанційну систему, але має свої певні відмінності. За цей час визначилися переваги й недоліки даної системи навчання. Наприклад, надихає нова роль викладача – координування навчального процесу, корегування, консультування і складання навчального плану з використанням у процесі викладання сучасних технологій, що надає можливості застосовувати весь спектр інтернет-ресурсу. Створення комфортних умов навчання для здобувачів вищої освіти, що сприяє їхній продуктивності. Але ж разом із тим, дана система освіти потребує самоконтролю знань, усвідомлення до саморозвитку, моралізації, творчості від здобувача.

Безумовно, надважливим для здобувача вищого медичного закладу, особливо на 5 і 6 курсах, стає вдосконалення навчального процесу з метою ефективнішого формування професійного клінічного мислення, яке потребує усвідомленого й цілеспрямованого дидактичного впливу і на змістовий, і на логічний його компоненти. З іншого боку, процес оволодіння практичними навичками неможливий дистанційно, без залучення пацієнта. Заходи з удосконалення системи засвоєння знань і практичних умінь (змістовий компонент мислення здобувачів освіти) розроблено у вищій медичній школі досить детально [5]. Формування ж логічного компонента професійного мислення майбутнього лікаря знаходиться в безпосередньому взаємозв'язку і має стати таким же керованим процесом, як і формування знань здобувача, тобто логічна сторона діяльності лікаря має стати предметом спеціального навчання. Розкрити здобувачу медичного вищого навчального закладу сутність евристичної схеми діагностичної діяльності лікаря, озброїти його знаннями про оптимальну послідовність дій лікаря, який клінічно мислить, є надзвичайно важливим дидактичним заходом. Застосування таких схем дисциплінує мислення студентів, відкриває їм найраціональніший узагальнений спосіб застосування знань для виконання конкретних завдань, що входять до складу їхньої майбутньої професійної діяльності.

Метою вищої освіти є формування також певних психічних властивостей. Узагальнення завдань у освітній сфері ХХІ століття, соціальних цілей освіти в їхньому гуманітарному контексті дозволяють визначити головні якості людини з вищою освітою: здатність вчитися; глобальне мислення; терпимість до розбіжностей щодо цінностей і норм моралі; культурна компетентність; функціональна грамотність; екологічність; культура людського спілкування; етичність (ідеологія, релігія); естетичність; професійна універсальність; професійна гнучкість; професійність як інтеграція загальної освіченості та ґрунтовних і широких спеціальних навичок і умінь; здатність застосовувати знання в конкретних ситуаціях; самостійність і критичність мислення; відповідальність, дисциплінованість, акуратність, духовний контроль і прихильність до праці; висока культура взаємодій у групах; соціальна підготовленість; підготовленість до невідомого майбутнього; уміння пристосовуватися до змін.

З огляду на ці міркування й висновки, слід зосередити увагу на співвідношення тих форм навчання, які формують знання, уміння й навички, і тих, що створюють умови для формування в здобувачів освіти здатностей до

самостійного прийняття рішень, вирішення нестандартних і нетипових завдань, швидкої орієнтації в складних клінічних випадках, високої професійної мобільності, яка характеризується в першу чергу здатністю самостійно здобувати необхідні знання, постійно й самостійно вчитися [4].

Справді міцним надбанням студента стають лише ті знання, які він здобув самостійно, через власний досвід, думку й діяльність. Саме тому вища школа поступово й неухильно переходить від передачі здобувачам інформації в готовому вигляді до управління їхнім самостійним навчально-пізнавальним процесом, формування в них досвіду самостійної творчої діяльності.

Самоосвіта стала складовою частиною всієї системи навчальної роботи ЗВО, яка припускає вміння учитися, самостійну роботу з різними джерелами знань, формування допитливості [3]. Завдяки самоосвіті студенти опановують навички самостійного оволодіння знаннями, елементами наукового мислення, формують готовність до постійного відновлення і здобування нових знань, а також наступної професійної самоосвіти, інакше кажучи, не обмежуються одержанням значного обсягу знань.

На жаль, за останні роки ми неодноразово стикалися з відсутністю особистої мотивації здобувача вищої освіти вчитися самостійно, самодисципліни без постійного контролю викладача. Разом із тим, змішана/дистанційна форма навчання потребує від майбутнього лікаря високого рівня професійної й пізнавальної мотивації, самоконтролю й самодисципліни.

Професіоналізмом називають знання, навички, принципи і правила поведінки, яких пацієнти й суспільство очікують від фахівців при виконанні ним професійних обов'язків. У це поняття входять навички постійного самонавчання й підтримки належного професійного рівня, досвідченість, володіння інформацією, чесність, прагнення допомогти іншим, професійний етикет, справедливість і повага до інших.

Нині, відповідно до світових тенденцій, вища освіта розглядається як процес перетворення засвоєного в навчанні досвіду (знання, цінності, навички, уміння, звички) на особистісно-соціально значущі психічні властивості людини за умов, що знання й цінності визначають світосприйняття, стають переконанням і формують спрямованість особистості; обсяг знань стає ерудицією і компетентністю, навички й уміння доводяться до майстерності та професійної здібності, а звички стають нормами загальнолюдської моралі й поведінки.

Насамкінець зазначимо, що, без сумніву, здобувачі вищої медичної освіти мають мотивацію до навчання в умовах карантину і воєнного стану, але вона не завжди супроводжується необхідною самодисципліною. Швидке оволодіння інформацією, уміння користування комп'ютером на сучасному рівні, спілкування з викладачем із будь-якого місця перебування – переваги цієї системи засвоєння знань. У викладачів також є відчуття задоволення від нових можливостей, які відкривають використання електронних платформ та інструментів у освітній діяльності. Це можливість пошуку й застосування принципово нових форм і методів навчання, постійний розвиток і вдосконалення власної педагогічної майстерності. Що ж до практичної роботи майбутніх лікарів, то для дистанційного навчання необхідно вдосконалювати систему надання знань і навичок, починаючи з технічного забезпечення студентів і викладачів і закінчуючи вдосконаленням безпосередньо процесу дистанційної передачі практичних навичок, використовуючи найсучасніші технології. Жодні відеоконференції не можуть замінити живе спілкування між викладачем і студентом. Відпрацювання практичних навичок безпосередньо під час роботи з пацієнтом залишається необхідною і важливою складовою, особливо на клінічних кафедрах. Також, оцінюючи індивідуальну роботу (тестування, підготовка рефератів, презентацій), варто зазначити, що викладач не може перевірити, чи самостійно виконувався завдання, тому що досить складно з'ясувати, хто саме здає даний тест.

Особливе місце розвитку в умовах дистанційного навчання в закладах вищої медичної освіти належить контролю засвоєння програмного матеріалу студентами-медиками. Актуальною проблемою контролю є індивідуальний підхід до перевірки знань студентів і оцінка їхньої якості. Працездатність студентів, а також ефективність сприйняття матеріалу, уваги, пам'яті, мислення значно зростають в умовах, коли методи контролю різноманітні. Тому планування процесу навчання із застосуванням різних форм контролю якості знань має просуватися в напрямі максимальної індивідуалізації й різноманітності. Проте дистанційне навчання має широкі перспективи, тому що виправдовує себе й насправді зручне. Цей вид навчання стане провідним у майбутніх інноваціях, та потребує подальшого вдосконалення щодо клінічного досвіду.

Список використаної літератури

1. Григоришин П. М. Дистанційні технології навчання: досягнення, проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / П. М. Григоришин, Є. Г. Махрова, В. М. Ходоровський // Вісник проблем біології і медицини. – 2013. – Вип. 2 (100). – С. 68–72. – Режим доступу: https://elibrary.ru/elibrary_20413099.pdf.
2. Дівнич Т. Я. Дистанційна форма навчання у вищому навчальному закладі як одна із технологій організації навчального процесу [Електронний ресурс] / Т. Я. Дівнич // Вісник проблем біології і медицини. – 2015. – Вип. 1 (117). – С. 66–69. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vpbm_2015_1_13.pdf.
3. Катеренчук І.П. Як покращити підготовку студентів із внутрішньої медицини: методологія, теорія, практика / І.П. Катеренчук // Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика: матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю. – Полтава, 2020. – С.105-107.
4. Тесленко Ю.В., Циганенко І. В., Овчаренко Л. К. Методи змішаного навчання студентів закладів вищої медичної освіти на прикладі методики перевернутого класу // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні». – 2019. – С.219-220.
5. Ярмола Т.І. Клінічна кафедра сьогодні: проблеми і можливі шляхи розв'язання / Т.І. Ярмола, Л.А. Ткаченко, Г.Л. [та ін.] //Матеріали Всеукраїнської навчально – наукової конференції з міжнародною участю, 19 березня 2020 року: «Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика», м. Полтава, 2020. – С. 277-279.